

УДК 323:327.8:355.4

DOI <https://doi.org/10.32782/2312-1815/2024-18-11>

Сергій Дерев'яно

ORCID: 0000-0003-3848-7072

ГІБРИДНА ВІЙНА: ІНФОРМАЦІЙНО-БЕЗПЕКОВИЙ ВИМІР

Дослідження інформаційно-безпекового виміру є визначальним для розуміння сутності новітнього виду збройного конфлікту – гібридної війни, яку держава-агресор Російська Федерація веде на українських теренах з 2014 р., а тому – актуальним, науково й практично вагомим. Метою статті є дослідження інформаційної складової гібридних воєн у контексті збройної агресії РФ проти України. Аналізуються підходи до розуміння сутності гібридної війни як політико-правового явища й повномасштабного вторгнення РФ в Україну як війни. Акцентується увага на інформаційній складовій війни як одному з ключових її елементів з метою впливу на свідомість громадян України та й світової громадськості. Для її розуміння використано класичні філософські, загальнонаукові і спеціальні політологічні методи, що дало змогу сформулювати визначення досліджуваного феномену, охарактеризувати його складові. Широко використано порівняльно-правовий метод, що дало змогу виокремити особливості формування державної інформаційної політики, її безпекових складових, окреслити перспективи їх оновлення. На підставі аналізу нормативно-правових актів розкривається засадниче положення Конституції України, за яким захист суверенітету й територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. У контексті цілей і перебігу гібридної війни проаналізовані особливості реалізації громадянами конституційного права на інформацію, механізму його забезпечення та захисту. Висловлені міркування про правові підстави та політичну доцільність оновлення правового регулювання інформаційно-безпекової політики держави. Наголошується на потребі проведення широких аналітичних досліджень для всебічного вивчення стану державної політики в інформаційній сфері з метою запобігання і протидії безпековим загрозам, залучення до вироблення оптимальних і ефективних політичних рішень інститутів громадянського суспільства, експертного середовища, доцільності критичного запозичення досвіду зарубіжних країн, насамперед держав – членів Європейського Союзу.

Отже, інформаційна війна, яка інтенсивно ведеться РФ проти України поряд з повномасштабною збройною агресією, є ключовим компонентом гібридної війни, істотною загрозою національній безпеці держави, її суверенітету й територіальній цілісності.

Ключові слова: *аналітичні центри, гібридна війна, інформаційна безпека, інформаційна війна, інформаційний простір, інформаційно-безпекова політика, європейська інтеграція, медіа, національна безпека, політична експертиза.*

Вступ. Перспективи повноправного входження України до європейського простору пов'язані безпосередньо зі становленням інформаційного суспільства. Глобалізація інформаційного простору супроводжується створенням нових стереотипів та ймовірного зомбування свідомості мешканців усього світу. Ефект є настільки вагомим, що маніпулювання інформацією стало невід'ємним компонентом діяльності не тільки традиційних і нових медіа, політиків, а й все більше правлячих кіл держав. Інформаційні війни, що ведуться за допомогою інформаційних видів озброєнь, за своєю ефективністю є часом більш руйнівними, ніж відкриті збройні конфлікти, які все ж залишаються одним із засобів реалізації прагнень розв'язання міждержавних протиріч. Проте саме інформаційна складова очевидно стає все більш визначальною для розуміння сутності новітніх воєн, що мають гібридний характер. Підтвердженням цього є перебіг збройної агресії, яку держава-терорист Російська Федерація веде на теренах України з 2014 р. Війна, яку такою не визнають ні очільники України, ні Росії, ні зарубіжних країн, означена науковцями й політиками поняттям «гібридна війна». Серед її вимірів виокремимо інформаційний, який несе істотну загрозу національній безпеці й конституційному ладу України. Водночас

вважаємо, що конкретні дії інформаційного впливу на українство з метою формування стійких проросійських ціннісних орієнтацій велись упродовж усієї нашої історії, політика ж державних інституцій щодо протидії їм була неефективною. Початок повномасштабного вторгнення спонукав до спроб формування системної політики сфері інформаційної безпеки, практична реалізація якої повинна стати одним із дієвих чинників перемоги в інформаційній війні. Тому дослідження цих проблем видається актуальним, науково і практично вагомим.

Мета статті полягає в аналізі безпекових аспектів інформаційної складової гібридних воєн у контексті збройної агресії Російської Федерації проти України.

Завдання дослідження – розкрити підходи до розуміння сутності гібридної війни як політико-правового явища та повномасштабного вторгнення Росії в Україну як війни; охарактеризувати гібридну війну та її інформаційну складову як одну з ключових загроз національній безпеці держави; у контексті цілей і перебігу гібридної війни проаналізувати особливості реалізації громадянами конституційного права на інформацію, дієвість механізмів його забезпечення й захисту в умовах інформаційної війни, обмежень в умовах дії правового режиму воєнного стану; обґрунтувати доцільність і перспективи удосконалення державної політики у сфері інформаційної безпеки.

Матеріал і методи дослідження. В основі дослідження лежить аналіз нормативно-правових актів, що є основою регулювання у сфері національної безпеки та її інформаційної складової зокрема. Дослідження здійснене з використанням класичних філософських і загальнонаукових методів (логічного, системного, структурного, функціонального), а також апробованих спеціальних методів політичного та правового аналізу і прогнозування й інших, що дало змогу з'ясувати сутність досліджуваного феномену, охарактеризувати його складові. За допомогою порівняльно-правового методу виокремлені особливості формування державної інформаційної політики в умовах гібридної війни, її безпекова складова, окреслені перспективи їх оновлення.

Результати й обговорення. Гібридні війни як вид новітніх збройних конфліктів досліджували зарубіжні науковці П. Бергер, З. Бзежинський, Н. Вінер, Ф. Гоффман, Джон Мак. Р. Кіл-лебрю, Куен, Г. Лассуел, М. Постер, Д. Стоуелл, Е. Тоффлер, Ф. Хоффман, С. Хантінгтон, Ф. Фукуяма й ін., українські – Б. Андрушків, М. Антонович, С. Асланов, А. Березовенко, О. Власюк, В. Горбатенко, В. Горбулін, С. Грабовський, Р. Додонов, М. Жирохов, Т. Ігнатєва, О. Калакура, О. Комарчук, В. Кононенко, І. Кресіна, В. Крутій, Є. Магда, Б. Парахонський, О. Рафальський, А. Рущенко, І. Сиротенко, О. Ситник, М. Требін, Г. Яворська й ін.

Опубліковано й низку досліджень, предметом аналізу у яких є власне інформаційна складова гібридних воєн, технології інформаційного впливу та засади інформаційної безпеки. Їх автори – зарубіжні (Й. Дарчевська, Г. Маклуен, К. Пол, М. Метьюз, К. Пінноніемі, А. Рач) і українські науковці (О. Акульшин, Д. Арабаджиєв, Т. Бондар, Ю. Горбань, С. Гріняєв, Г. Грянка, Б. Дрогомирецький, О. Калиновський, Б. Калініченко, О. Кріслата, О. Курбан, О. Лазоренко, Я. Малик, О. Мінаков, А. Нофенко, Н. Пахота, Г. Почепцов, Т. Сергієнко й ін.). Уваги заслуговують аналітичні документи, створені фахівцями Національного інституту стратегічних досліджень [2, 7], опубліковані результати соціологічних досліджень, матеріали експертних обговорень.

Загалом можемо стверджувати, що ця проблематика є актуальною, вироблені ключові концепти її дослідження, до наукового обігу введено певний фактичний матеріал. Водночас вимагає актуалізації інформаційно-безпекова складова феномену гібридної війни у контексті збройної агресії РФ проти України, потреби у вдосконаленні державної інформаційної політики, протидії інформаційно-психологічним операціям держави-агресора.

Вихідним є розуміння гібридної війни як політико-правового феномену. Вторгнення РФ на територію України, окупацію та подальшу анексію українського півострова Крим, спровоковане тоді ж державою-агресором збройне протистояння в південно-східних областях

та й нинішню «гарячу» фазу збройної агресії, що тривають уже одинадцятий рік, називають гібридною війною. За цей час як в Україні, так і в інших державах опубліковано чимало наукових і популярних розвідок, автори яких – науковці і політики – прагнуть осягнути сутність новітньої війни. Російська агресія спонукала до розширення змісту концепту, стимулювала процес осмислення гібридної війни як окремого феномена. Науковці й політики шукають його витоки у глибокій давнині та в різних цивілізаціях, аналізують причини виникнення, принципи й особливості ведення, прогнозують формат завершення та наслідки. «Гібридні війни не є новими, але вони кожен раз різні. Гібридні війни поєднують смертоносність державних конфліктів із фанатичним і затяжним запалом нерегулярної війни», – стверджує Ф. Хоффман [18], який першим у США ввів до обігу це поняття. За останні 15 років запропоновано чимало більш чи менш об'ємних і змістовних визначень, однак, поза актуальністю та частотою вживання кожного, єдиного розуміння не вироблено. Не вдаючись до дискусії щодо їх сутності, використаємо сформульоване в монографії «Світова гібридна війна: український фронт» (2017), під якою розуміють «воєнні дії, що здійснюються шляхом поєднання мілітарних, квазімілітарних, дипломатичних, інформаційних, економічних та інших засобів з метою досягнення стратегічних політичних цілей» [15].

Натомість чинне законодавство України не містить визначення змісту поняття «гібридна війна». Певною мірою можна використати наведене в тексті нової редакції «Воєнної доктрини України» (2015) означення однієї з головних тенденцій, яка впливає на формування та розвиток безпекового середовища у світі, а саме «перенесення ваги у воєнних конфліктах на асиметричне застосування воєнної сили не передбаченими законом збройними формуваннями, зміщення акцентів у веденні воєнних конфліктів на комплексне використання воєнних і невоєнних інструментів (економічних, політичних, інформаційно-психологічних тощо), що принципово змінює характер збройної боротьби» (п. 6) [1]. Проте «Воєнна доктрина України» як концепція національної безпеки у 2021 р. була скасована та замінена «Стратегією воєнної безпеки». У цьому документі констатується, що «головним безпековим аспектом у воєнній сфері на національному рівні залишається розв'язана Російською Федерацією гібридна війна проти України, яка ведеться у формі комбінації різноманітних дій щодо прихованого застосування регулярних військ (сил), незаконних збройних формувань і терористичних організацій, використання пропаганди, саботажу, терору, вчинення диверсій, навмисного завдання шкоди громадянам, юридичним особам та об'єктам державної власності в Україні» [16].

З огляду на предмет дослідження звернемося до тексту чинної «Стратегії інформаційної безпеки України», яка затверджена Указом Президента України від 28.12.2021 № 685/2021 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року “Про Стратегію інформаційної безпеки”». Гібридна війна в цій Стратегії згадується в контексті аналізу загроз і викликів інформаційній безпеці. Важливо, що інформаційна політика РФ розглядається як загроза не лише для України, але й для інших демократичних держав: «Застосовані Російською Федерацією технології гібридної війни проти України, у тому числі моделі і механізми інформаційного втручання, поширюються на інші держави, швидко адаптуючись до локальних контекстів та регуляторних політик» [17]. Зауважимо, що від початку повномасштабної збройної агресії РФ проти України в лютому 2022 р. термін «гібридна війна» в чинному законодавстві України не використовується, попри поодинокі згадки про загрози гібридного характеру.

До речі, про гібридні загрози йдеться й в опрацьованих текстах воєнних доктрин чи відповідних актів інших держав. До прикладу, у чинній Національній оборонній стратегії Сполучених Штатів Америки (2022) Росія кваліфікована як «гостра загроза» США і НАТО. «Зневажаючи незалежність своїх сусідів, – наголошується в цій стратегії, – російський уряд прагне застосувати силу, щоб нав'язати зміни кордонів і відновити імперську сферу впливу. Її великий послужний список територіальної агресії включає ескалацію жорстокої, неспровокованої війни

проти України». І далі – «...неспровоковане, несправедливе і безрозсудне вторгнення Росії в Україну підкреслює її безвідповідальну поведінку». Тому США «співпрацюватиме з членами і партнерами Альянсу з метою розбудови потенціалу на східному фланзі Європи, посилення оборонних сил і засобів попередження, сигналізації і оповіщення; підвищення боєготовності, тренувань і навчань; і посилення стійкості, в тому числі до гібридних і кібернетичних дій» [19].

З огляду на дії держави-терориста РФ, яка розв'язала гібридну війну проти України, зауважимо, що термін «гібридна війна» не вживається у «Воєнній доктрині Російської Федерації» (2014), але називаються її ключові ознаки. Грубим цинізмом відзначається мотивація В. Путіним рішення про проведення названої спеціальної військової операції з «демлітаризації та денацифікації України» з метою нібито «захисту людей, які протягом восьми років зазнають знущань, геноциду з боку київського режиму».

Отже, попри те що йдеться про саме існування Української держави, територіальна цілісність і суверенітет якої опинилися під загрозою знищення, ні у 2014-му, ні наступних роках та й до нині юридична кваліфікація подій в Україні як «війна» не сформульована й не закріплена жодним нормативним актом. Попри те, саме поняття «війна» є ключовим у свідомості переважної більшості українських громадян як для означення бойових дій, так і у політичному дискурсі. Завдяки їх зусиллям і діям владних інституцій, ідентифікація подій в Україні як «російсько-української війни» чи «війни РФ проти України» тощо стає домінуючою серед суспільного загалу багатьох держав світу, навіть попри подекуди інше розуміння правлячих кіл.

У названих та інших нормативно-правових актах, уже численних наукових працях про новітні воєнні конфлікти акцентується увага на їх інформаційній складовій. Це відповідає сутності гібридної війни, цілям і методам її ведення, зокрема в українських реаліях, завданням державної політики в інформаційній сфері. Базовим є розуміння сутності інформаційної безпеки, яке сформульоване у «Стратегії інформаційної безпеки» від 28.12.2021: «Інформаційна безпека України – складова частина національної безпеки України, стан захищеності державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу, інших життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, за якого належним чином забезпечуються конституційні права і свободи людини на збирання, зберігання, використання та поширення інформації, доступ до достовірної та об'єктивної інформації, існує ефективна система захисту і протидії нанесенню шкоди через поширення негативних інформаційних впливів, у тому числі скоординоване поширення недостовірної інформації, деструктивної пропаганди, інших інформаційних операцій, несанкціоноване розповсюдження, використання й порушення цілісності інформації з обмеженим доступом» [17].

Таке розуміння законодавцем об'єктивує та актуалізує потребу ширшого забезпечення права громадян на інформацію. Для його реалізації за Конституцією України «кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір» (ч. 2 ст. 34) [6]. Показово, що це формулювання в істотному збігається з положеннями «Загальної декларації прав людини» (прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10.12.1948). «Кожна людина має право на свободу переконань і на вільне їх виявлення; це право включає свободу безперешкодно дотримуватися своїх переконань та свободу шукати, одержувати і поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів», – стверджується у ст. 19 цього акта [4].

Конституція України не тільки декларує права громадян, але й визначає конкретний механізм їх реалізації, встановлює вичерпний перелік підстав обмеження. Це норми Конституції України, що містять пряму заборону щодо втручання в особисте й сімейне життя громадян, у зв'язку із чим «не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини» (ч. 2 ст. 32) [6]. Ч. 3 цієї ж статті

кожному громадянину надано «право знайомитися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе, які не є державною або іншою захищеною законом таємницею». Основний Закон гарантує кожному «судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї та права вимагати вилучення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням такої недостовірної інформації» (ч. 4 ст. 32) [6]. Крім того, Конституція гарантує кожному громадянину право «вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена» (ч. 2 ст. 50) [6]. Загалом названі конституційні норми, що конкретизовані в низці інших законів України та численних підзаконних нормативно-правових актах, набули офіційного тлумачення в окремих рішеннях Конституційного Суду України, створюють надійну основу для реалізації та дієвої охорони конституційного права громадян на інформацію.

Однак у новітніх геополітичних і суспільно-політичних реаліях існує реальна пряма загроза інформаційній безпеці Української держави та її громадян. Широкий перелік цих загроз містить Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003 № 964-IV. У ст. 7 (із змінами, внесеними згідно із Законом № 1170-VII від 27.03.2014) такими загрозами національним інтересам і національній безпеці України в інформаційній сфері названі: «прояви обмеження свободи слова та доступу до публічної інформації; поширення засобами масової інформації культу насильства, жорстокості, порнографії; комп'ютерна злочинність та комп'ютерний тероризм; розголошення інформації, яка становить державну таємницю, або іншої інформації з обмеженим доступом, спрямованої на задоволення потреб і забезпечення захисту національних інтересів суспільства і держави; намагання маніпулювати суспільною свідомістю, зокрема, шляхом поширення недостовірної, неповної або упередженої інформації» [12].

Новий перелік загроз, вважаємо, хоча і вимагає розширення, але досить змістовно вписаний у «Стратегію національної безпеки України», що затверджена Указом Президента України від 26.05.2015 [14]. Насамперед це інформаційно-психологічна війна, приниження української мови й культури, фальшування української історії, формування російськими засобами масової комунікації альтернативної до дійсності викривленої інформаційної картини світу. Загрозами інформаційній безпеці держави є ведення інформаційної війни проти України та відсутність цілісної комунікативної політики держави, недостатній рівень медіакультури суспільства. У документі виокремлено загрози кібербезпеці й безпеці інформаційних ресурсів, а саме «уразливість об'єктів критичної інфраструктури, державних інформаційних ресурсів до кібератак; фізична і моральна застарілість системи охорони державної таємниці та інших видів інформації з обмеженим доступом». У Стратегії визначені пріоритети забезпечення інформаційної безпеки, а також забезпечення кібербезпеки й безпеки інформаційних ресурсів.

Попри те що названі загрози не зникли, вважаємо, що виникають і нові, проте їх переліку не знаходимо в новому Законі України «Про національну безпеку України» № 2469-VIII від 21.09.2018 [11]. Пояснюється це, очевидно, тим, що чинний нині Закон прийнятий в умовах збройної агресії проти нашої держави, яка обумовила необхідність створення нової системи забезпечення національної безпеки України. Серед принципів державної політики у сферах національної безпеки й оборони цей Закон називає «забезпечення воєнної, зовнішньополітичної, державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки, кібербезпеки України тощо» (п. 4 ст. 3) [11].

Для розуміння сутності інформаційно-безпекової складової нинішньої війни доцільним є звернення до названої «Воєнної доктрини України» від 02.09.2015, у якій «інформаційна війна Російської Федерації проти України» визначена серед «головних тенденцій, що впливають на воєнно-політичну обстановку в регіоні довкола України» [1]. Далі по тексту документа

конкретизуються сутність і особливості ведення такої війни, визначаються заходи щодо протидії її виявам. Аналіз цього документа дає підстави стверджувати про розуміння політичним керівництвом держави на початковому етапі збройної агресії РФ проти України сутності інформаційного виміру гібридної війни, причин, що поглиблюють її небезпеку для суверенітету й територіальної цілісності, певною мірою вироблено бачення протидії. Однак практика реалізації положень цього документа (зокрема, у частині інформаційної складової) свідчить про низьку ефективність такої протидії. Означення подій 2014–2021 рр. як «гібридна війна», вважаємо, було «зручним» для української влади, яка всупереч реаліям уперто не визнавала факту російсько-української війни. Не змінилася кваліфікація і в умовах повномасштабної агресії РФ з лютого 2022 р.

Сформульовані у «Воєнній доктрині України» підходи до розуміння сутнісних ознак інформаційної складової гібридної війни з урахуванням досвіду її перебігу переосмислені й певною мірою втілені в тексті «Стратегії воєнної безпеки» від 25.03.2021 [16]. Це насамперед розуміння, що «всеохоплююча оборона України – це комплекс заходів, основний зміст яких полягає у: превентивних діях та стійкому опорі агресору на суші, на морі та в повітряному просторі України, протидії в кіберпросторі та нав'язуванні своєї волі в інформаційному просторі». Серед основних аспектів безпекового середовища на глобальному рівні визначені «посилення боротьби за ресурси та міждержавної конкуренції із застосуванням політико-дипломатичних, економічних, інформаційних, воєнних і гібридних інструментів», конкуренція держав у сфері інформаційних, кібернетичних та інших технологій. Інформаційно-психологічні, космічні, кібер- та інші засоби, що загрожують незалежності, державному суверенітету і територіальній цілісності України системно застосовуються на національному рівні РФ. Імовірними сценаріями, які потребуватимуть застосування сил безпеки й оборони України для виконання завдань з оборони України, є «ескалація Російською Федерацією збройної агресії проти України, збройна агресія з боку інших держав або коаліцій держав – повномасштабне застосування воєнної сили проти України шляхом проведення військових операцій з рішучими діями, що може супроводжуватись інформаційними кампаніями, інформаційно-психологічними операціями, кіберопераціями та спеціальними операціями проти України» [16].

Системно ці ідеї розвинуті у «Стратегії інформаційної безпеки України» від 28.12.2021 [17], яка визначає актуальні виклики й загрози національній безпеці України в інформаційній сфері, стратегічні цілі та завдання, спрямовані на протидію таким загрозам, захист прав осіб на інформацію та захист персональних даних. Із їх сукупності виокремимо ті, що безпосередньо пов'язані зі специфікою гібридної війни. Насамперед це констатація того, що інформаційна політика РФ – загроза не лише для України, але й для інших демократичних держав: «...застосовані Російською Федерацією технології гібридної війни проти України, у тому числі моделі і механізми інформаційного втручання, поширюються на інші держави, швидко адаптуючись до локальних контекстів та регуляторних політик». Серед основних завдань визначені: «створення системи раннього виявлення, прогнозування та запобігання гібридним загрозам, зокрема, створення системи протидії дезінформації та інформаційним операціям, спрямованої на запобігання, максимально швидке виявлення та реагування держави і суспільства на інформаційні загрози», а також «ужиття заходів щодо стримування та протидії загрозам інформаційній безпеці України та нейтралізації інформаційної агресії, у тому числі спеціальних інформаційних операцій держави-агресора, спрямованих на підрив державного суверенітету, територіальної цілісності України, забезпечення інформаційної стійкості суспільства та держави» [17].

Попри системний і деталізований характер окреслених загроз і завдань, ця Стратегія, вважаємо, більшою мірою є програмним документом, що закладає підвалини для майбутньої політики держави, її реалізація розрахована на період до 2025 р. й, найімовірніше, вимагатиме подальшої конкретизації з урахуванням нових викликів, пов'язаних із повномасштабним

вторгненням РФ, потребами деокупації та повоєнного відновлення України. На це спрямована й діяльність щодо виконання «Плану заходів з реалізації Стратегії інформаційної безпеки на період до 2025 року», що затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.03.2023 № 272-р [9].

Із сукупності гарантованих Основним законом прав громадян виокремимо право на інформацію, оскільки саме його реалізація в умовах воєнного стану зазнала певної трансформації. Вихідними для розуміння є норми ст. 34 Конституції України, якими «кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань» (ч. 1) та «кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір» (ч. 2) [6].

Конституція України містить вичерпний перелік статей, за якими здійснення прав громадян може бути обмежене законом. Зауважимо, що ст. 34 немає у переліку названих у ч. 2 ст. 64 Конституції України статей, які декларують права і свободи, що не можуть бути обмежені в умовах воєнного або надзвичайного стану. Із сукупності підстав обмеження виокремимо, що «здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності» (ч. 3 ст. 34) [6].

Така ситуація виникла у 2018 р. через загострення збройного конфлікту внаслідок нападу ВМС РФ на українські судна в Азовському морі і, як наслідок, введення в Україні воєнного стану. Подія ця неоднозначно сприйнята і політикумом, і громадянами загалом. Думки полярні – від повної підтримки дій глави держави до сприйняття введення воєнного стану як PR-акції влади чи прагнення відтермінувати проведення виборів Президента України, що за Конституцією держави мали відбутися 31 березня 2019 р. Дорікають, що це слід було зробити раніше (у 2014 р.), та й війна державою офіційно не була оголошена.

Чинний Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2016 № 389-VIII серед заходів правового режиму воєнного стану передбачає: «регулювати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, роботу постачальників електронних комунікаційних мереж та/або послуг, поліграфічних підприємств, видавництв, телерадіоорганізацій, телерадіоцентрів та інших підприємств, установ, організацій і закладів культури та засобів масової інформації, а також використовувати місцеві радіостанції, телевізійні центри та друкарні для військових потреб і проведення роз'яснювальної роботи серед військ і населення; забороняти роботу приймально-передавальних радіостанцій особистого і колективного користування та передачу інформації через комп'ютерні мережі» (п. 11 ч. 1 ст. 8) [13].

Натомість пряму вказівку на обмеження права громадян на інформацію містить Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 [10]. Акцентуємо увагу на використанні в названому Указі щодо ст. 34 та інших формулювання «можуть обмежуватися».

Воєнний стан як чинник обмеження конституційних прав і свобод названий у ст. 64 Конституції України: «Конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України» (ч. 1) [6]. Наведені конституційні норми конкретизовані в чинному Законі України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII [13].

Із сукупності його норм і приписів проблеми дослідження стосуються, зокрема, приписи ч. 1 ст. 8, якими визначені заходи правового режиму воєнного стану, зокрема, щодо повноважень органів влади регулювати роботу «телерадіоорганізацій, телерадіоцентрів та інших підприємств, установ, організацій і закладів культури та медіа, а також використовувати місцеві радіостанції, телевізійні центри та друкарні для військових потреб і проведення роз'яснювальної роботи серед військ і населення; забороняти роботу приймально-передавальних радіостанцій особистого і колективного користування та передачу інформації через комп'ютерні мережі»

(п. 11), а також «у разі порушення вимог або невиконання заходів правового режиму воєнного стану вилучати у підприємств, установ і організацій усіх форм власності, окремих громадян телекомунікаційне обладнання, телевізійну, відео- і аудіоапаратуру, комп'ютери, а також у разі потреби інші технічні засоби зв'язку» (п. 12). 26 грудня 2018 р. дію воєнного стану припинено. Обмеження ж конституційних прав громадян, зокрема, на інформацію – фактично не застосовувалося, що зумовлено низкою причин, які здебільшого виходять за межі даного дослідження й проаналізовані нами окремо [3].

Нині перебіг бойових дій, їх масштаб, складність і наслідки об'єктивують потребу застосування адекватних обмежень. З початком повномасштабної війни *українське медійне поле* зазнало кардинальних змін, що стосуються насамперед теле- та радіопередач, інформаційних й аналітичних матеріалів преси. Слід враховувати, що політична мова здійснює інтерпретаційно-оціночну функцію, а тому є мовою маніпуляцій, формування політичних міфів і стереотипів. Тому очевидно, що виправданим стало започаткування з перших днів повномасштабної війни національними каналами інформаційного марафону «Єдині новини». Надання виваженої та достовірної інформації про перебіг війни є важливим для комунікації влади й суспільного загалу. Це дало змогу ефективніше протистояти інформаційній агресії рашистів, істотно запобігти поширенню фейків. Однак це не слід розглядати як прагнення владних структур нав'язати громадянам якусь єдину думку, а радше є вимушеним кроком. Офіційна інформація часто є досить обмеженою, а коментарі високопосадовців і журналістів – суперечливими. *Водночас соціальні інтернет-мережі*, часто й блогосфера та приватне спілкування залишаються джерелом поширення недостовірної інформації і вимагають уваги. Дієвих обмежень тут не встановлено, попри періодично ініційовані пропозиції щодо заборони поширення окремих інтернет-ресурсів.

Для характеристики інформаційної війни доцільно використати систематизовані науковцями всі основні принципи гібридної війни, як-от раптовість, багатовимірність, багатовекторність, тотальність, темпоральна невизначеність, інституційність, асиметричність, симулятивність тощо [8].

Крім поширення перевіреної інформації, значної уваги вимагає і протидія інформаційній агресії ворога, зокрема, на тимчасово окупованих територіях. Прагнення лідерів самопроголошених республік надати легітимності їх утворенням спонукали до спроб використання ними апробованих форм народного волевиявлення – референдумів. І хоча світова спільнота не визнала їх результатів, проведене голосування стало «підставою» для приєднання Криму до РФ, утворення ДНР і ЛНР, приєднання до Росії частини Херсонської та Запорізької областей. Об'єктивно оцінюючи ситуацію на цих територіях, мусимо визнати, що проросійське «зобування» дало змогу рекрутувати сепаратистам певне число прихильників. Тому принципово важливою, вважаємо, є потреба в посиленні заходів із реалізації державної інформаційної політики на тимчасово окупованій противником території і міжнародній арені з метою досягнення переваги над воєнним противником.

Окремим напрямом «інформаційного фронту» стало поширення правди про війну в Україні серед населення РФ. Потужна пропагандистська машина країни-агресора зуміла створити негативний образ українців у свідомості переважної більшості росіян і цим забезпечити якщо не підтримку, то відсутність у РФ масових акцій протесту проти війни. Введені зміни до кримінального законодавства РФ щодо відповідальності за поширення інформації про війну, закриття доступу до соціальних мереж істотно ускладнюють цю роботу, але вона ведеться постійно й системно.

Вершиною майстерності у війні з давніх часів вважають використання ресурсів противника та їх використання проти нього самого, що нині має назву «розумного енергоменеджменту впливу». Окремі громадяни України самі, здебільшого несвідомо, поширюють фейкові

новини. Невичерпним джерелом їх стали соціальні мережі (зокрема, Telegram), що спонукає органи влади до обмеження їх використання насамперед військовими й державними службовцями через можливий доступ російських спецслужб до особистого листування користувачів.

І ще один вияв інформаційної агресії. Застосування противником звичайних і нетрадиційних засобів в адаптивний спосіб для досягнення своїх цілей знайшло вираз у широкій інформаційній інтервенції на українство, у т. ч. і закордонне. Нестійкою є підтримка й частини громадян окремих європейських країн попри позицію глав держав ЄС і санкції.

Логічним стало прийняття з початком повномасштабного вторгнення РФ Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення кримінальної відповідальності за виготовлення та поширення забороненої інформаційної продукції» від 03.03.2022 № 2110-IX. Розділ XIX Кримінального кодексу України було доповнено ст. 436², якою встановлено кримінальну відповідальність, зокрема, за «виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії РФ проти України, розпочатої у 2014 році, у тому числі шляхом представлення збройної агресії Російської Федерації проти України як внутрішнього громадянського конфлікту, виправдовування, визнання правомірною, заперечення тимчасової окупації частини території України» [7]. Тоді ж, 03.03.2022, прийнято нову редакцію ст. 111 «Державна зрада», яку законодавець кваліфікує як «діяння, умисно вчинене громадянином України на шкоду суверенітету, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України: перехід на бік ворога в умовах воєнного стану або в період збройного конфлікту, шпигунство, надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України» (ч. 1). На це спрямовані й введені до кодексу нові положення – ст. 111¹ «Колабораційна діяльність» і ст. 111² «Пособництво державі-агресору» [7].

Важливим каналом інформації стали публічні виступи політичних діячів. Емоційними й інформаційно насиченими є щоденні звернення до українських громадян і світової спільноти Президента України В. Зеленського, а також його численні промови в онлайн-форматі в більшості законодавчих органів країн Європи й Америки, у подальшому – Азії та Африки. Лейтмотив цих промов – Україна веде боротьбу за територіальну цілісність і саме існування українського народу, при цьому відстоює інтереси європейської та світової спільноти, а тому просить світ надати нам дієву допомогу озброєнням та ін. Ключовою є постійно повторювана Президентом України теза: «Ви не можете сказати, що не бачили, що відбувається з українцями».

Однак констатуємо, що, попри засудження російської агресії загалом громадян України, зарубіжних держав, численними міжнародними організаціями, значна частина політичних партій, їх очільників, особливо в перші тижні війни, не оприлюднили своєї моральної позиції. Справа не у формальному засудженні політиками агресії, звірств російських окупантів у формі відповідних заяв, а у підтвердженні того, що переважна більшість політичних партій фактично не веде жодної публічної діяльності. Закономірним стало рішення Восьмого апеляційного адміністративного суду Львова про заборону 12 проросійських політичних партій, прийняте 23.06.2022 на підставі Указу Президента України, рішення РНБО та відповідного реагування СБУ на загрози національній безпеці України.

Висновки. Таким чином, гібридні війни стали реальністю нашого часу й, на думку політиків і науковців, очевидно, стануть визначальною рисою майбутнього середовища безпеки. Інформаційна війна, яка інтенсивно ведеться РФ проти України, стала істотним компонентом гібридної війни. Утягнутими в неї виявились фактично, усвідомлено чи ні, більшість громадян держави. Право громадян на інформацію є одним із фундаментальних прав громадян, його реалізація має значний комунікативний і водночас маніпулятивний потенціал. В умовах війни воно має стати засобом отримання достовірної інформації та мобілізації громадян на відсіч ворогу, об'єднання зусиль світової спільноти на допомогу українському народу, а також дієвою

зброєю інформаційної війни. Аналіз нормативних актів і конкретної інформаційної діяльності владних структур дає підстави стверджувати про розуміння політичним керівництвом держави сутності інформаційного виміру війни, причин, що поглиблюють її небезпеку для суверенітету й територіальної цілісності, певною мірою вироблено бачення протидії. Результати виборів Президента України та народних депутатів України у 2019 р., соціологічні дослідження наступних років переконливо свідчать про домінуючий суспільний запит на здійснення корінних змін у всіх сферах державотворення. Істотним є звинувачення владі у відсутності дієвих гарантій щодо реалізації конституційних прав і свобод громадян, у т. ч. й на інформацію. Доленосним є прагнення виграти інформаційну війну, від чого істотно залежить завершення збройної агресії РФ проти України, потреби й перспективи «гуманітарного розмінування» тимчасово окупованих територій. Тому, очевидно, можновладцям під час прийняття політичних рішень слід звіряти свої дії з вимогами засадничого характеру, які містить ст. 17 Конституції України: «Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу» [6]. Доцільним і перспективним видається проведення широких аналітичних досліджень для всебічного вивчення стану державної політики в інформаційній сфері з метою запобігання і протидії безпековим загрозам, залучення до вироблення оптимальних і ефективних політичних рішень інститутів громадянського суспільства, експертного середовища, критичне запозичення досвіду зарубіжних країн, насамперед держав – членів Європейського Союзу.

Література:

1. Воєнна доктрина України : Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року “Про нову редакцію Воєнної доктрини України”» від 24.09.2015 № 555/2015. *Офіційний вісник Президента України* : офіц. вид. від 05.10.2015. № 22. С. 19, ст. 1291. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/648/2004#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/648/2004#Text)
2. Гібридні загрози Україні і суспільна безпека. Досвід ЄС і Східного партнерства : аналітичний документ. Київ, 2018. 105 с. URL: https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/blok_XXIend_0202.pdf
3. Дерев'яно С. М. Обмеження політичних прав громадян в умовах воєнного стану: політико-правові підстави. *Держава і право: зб. наук. пр. Серія : Політичні науки*. Вип. 93 / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ : Вид-во «Юридична думка», 2019. С. 26–38.
4. Загальна декларація прав людини : прийнята і проголошена Генеральною Асамблеєю ООН 10.12.1948 (Док. ООН/PES/217 A). URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
5. Інформаційні виклики гібридної війни: контент, канали, механізми протидії : аналіт. доп. / за заг. ред. А. Баровської. Київ : НІСД, 2016. 109 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2016-06/inform_vukluku.pdf
6. Конституція України [Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року]. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141; поточна ред. – ред. від 01.01.2020. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
7. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. *БВР*. 2001. № 25–26. Ст.131; поточна ред. – ред. від 19.05.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
8. Магда Є. М. Гібридна війна: сутність та структура феномену. *Міжнародні відносини. Серія «Політичні науки»*. 2014. № 4. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2489/2220
9. План заходів з реалізації Стратегії інформаційної безпеки на період до 2025 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.03.2023 № 272-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/272-2023-%D1%80#Text>
10. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>
11. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. *БВР*. 2018. № 31. Ст. 241; поточна ред. – ред. від 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
12. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19.06.2003 № 964-IV. *БВР*. 2003. № 39. Ст. 351. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text>

13. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. *ВВР*. 2015. № 28. Ст. 250; поточна ред. – ред. від 30.06.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
14. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 06.05.2015 «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ Президента України від 26.05.2015 № 287/2015. *Офіційний вісник Президента України*: офіц. вид. 03.06.2015. № 13. С. 50. Ст. 874. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015/paran29#n29>
15. Світова гібридна війна: український фронт : монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна. Нац. ін-т стратег. досліджень. Київ : НІСД, 2017. 496 с.
16. Стратегія воєнної безпеки України : Указ Президента України від 25.03.2021 № 121/2021 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року “Про Стратегію воєнної безпеки України”». *Офіційний вісник Президента України*: офіц. вид. від 02.04.2021. № 9. С. 122. Ст. 370. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text>
17. Стратегія інформаційної безпеки : Указ Президента України від 28.12.2021 № 685/2021 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року “Про Стратегію інформаційної безпеки”». *Офіційний вісник Президента України*: офіц. вид. від 05.01.2022. № 1. С. 52. Ст. 31. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#Text>
18. Hoffman F. G. Hybrid warfare and challenges. *Joint Force Quarterly*, issue 52, 1st quarter 2009. P. 34–39. URL: <http://smallwarsjournal.com/documents/jfqhoffman.pdf>
19. National Defense Strategy of the United States of America: Including the 2022 Nuclear Posture and the 2022 Missile Defence Review. URL: <https://apps.dtic.mil/sti/trecms/pdf/AD1183539.pdf>

References:

1. Voienna doktryna Ukrainy [Military Doctrine of Ukraine]: Ukaz Prezydenta Ukrainy “Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 2 veresnia 2015 roku “Pro novu redaktsiiu Voiennoi doktryny Ukrainy” vid 24.09.2015 № 555/2015. *Ofitsiyni visnyk Prezydenta Ukrainy*: ofits. vyd. vid 05.10.2015. № 22. P. 19, Art. 1291. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/648/2004#Text> [in Ukrainian].
2. Hibrydni zahrozy Ukraini i suspilna bezpeka. (2018). Dosvid YeS i Skhidnoho partnerstva [Hybrid Threats to Ukraine and Public Security. The experience of the EU and the Eastern Partnership]. *Analitichnyi dokument*. Kyiv, 105 p. Retrieved from https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/blok_XXIend_0202.pdf [in Ukrainian].
3. Derevianko, S.M. (2019). Obmezhenia politychnykh prav hromadian v umovakh voiennoho stanu: polityko-pravovi pidstavy [Restriction of political rights of citizens under martial law: political and legal grounds]. *Derzhava i pravo*: zb. nauk. pr. Seria. Politychni nauky. Issue 93 / In-t derzhavy i prava im. V.M. Koretskoho NAN Ukrainy. Kyiv: Vyd-vo “Iurydychna dumka”. P. 26–38 [in Ukrainian].
4. Zahalna deklaratsiia prav liudyny [Universal Declaration of Human Rights]: Pryiniata i proholoshena Heneralnoiu Asambleieiu OON 10.12.1948 (Dok. OON/PES/217 A). Retrieved from http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text [in Ukrainian].
5. Informatsiini vyklyky hibrydnoi viiny (2016): kontent, kanaly, mekhanizmy protydiv [Information Challenges of Hybrid Warfare: Content, Channels, Countermeasures]: analit. dop. za zah. red. A. Barovskoi. Kyiv: NISD. 109 p. Retrieved from https://niss.gov.ua/sites/default/files/2016-06/inform_vukluku.pdf [in Ukrainian].
6. Konstytutsiia Ukrainy [The Constitution of Ukraine]: [Pryiniata na piatii sesii Verkhovnoi Rady Ukrainy 28 chervnia 1996 roku]. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (dali –VVR). 1996. № 30. Art. 141; potochna red. – red. vid 01.01.2020. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text> [in Ukrainian].
7. Kryminalnyi kodeks Ukrainy [The Criminal Code of Ukraine] vid 05.04.2001 № 2341-III. VVR. 2001. № 25–26. Art. 131; potochna red. – Red. vid 19.05.2024. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> [in Ukrainian].
8. Mahda, Ye.M. (2014). Hibrydna viina: sutnist ta struktura fenomenu [Hybrid warfare: the essence and structure of the phenomenon]. *Mizhnarodni vidnosyny. Seria “Politychni nauky”*. № 4. Retrieved from http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2489/2220 [in Ukrainian].
9. Plan zakhodiv z realizatsii Stratehii informatsiinoi bezpeky na period do 2025 roku [Action plan for the implementation of the Information Security Strategy for the period up to 2025]: Zatv. rozporiadzhenniam

Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30.03.2023 № 272-r. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/272-2023-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

10. Pro vvedennia voiennoho stanu v Ukraini [On the introduction of martial law in Ukraine]: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 24.02.2022 № 64/2022. Retrieved from <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> [in Ukrainian].

11. Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy [On the national security of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 21.06.2018 № 2469-VIII. VVR. 2018. № 31. Art. 241; potochna red. – Red. vid 31.03.2023. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> [in Ukrainian].

12. Pro osnovy natsionalnoi bezpeky Ukrainy [On the Fundamentals of National Security of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 19.06.2003 № 964-IV. VVR. 2003. № 39. Art. 351. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text> [in Ukrainian].

13. Pro pravovyi rezhym voiennoho stanu [On the legal regime of martial law]: Zakon Ukrainy vid 12.05.2015 № 389-VIII. VVR. 2015. № 28. Art. 250; potochna red. – Red. vid 30.06.2024. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> [in Ukrainian].

14. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 06.05.2015 “Pro Stratehiiu natsionalnoi bezpeky Ukrainy” [On the Decision of the National Security and Defense Council of Ukraine of 06.05.2015 “On the National Security Strategy of Ukraine”]: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 26.05.2015 № 287/2015. *Ofitsiyni visnyk Prezydenta Ukrainy*: ofits. vyd. 03.06.2015. № 13. P. 50. Art. 874. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015/paran29#n29> [in Ukrainian].

15. Svitova hibrydna viina: ukraïnskyi front [The Global Hybrid War: the Ukrainian front]: monohrafiia / za zah. red. V.P. Horbulina. Nats. in-t strateh. doslidzhen. Kyiv: NISD, 2017. 496 p. [in Ukrainian].

16. Stratehiia voiennoi bezpeky Ukrainy [Military Security Strategy of Ukraine]: Zatv. Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 25.03.2021 № 121/2021 “Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 25 bereznia 2021 roku “Pro Stratehiiu voiennoi bezpeky Ukrainy”. *Ofitsiyni visnyk Prezydenta Ukrainy*: ofits. vyd. vid 02.04.2021. № 9. P. 122. Art. 370. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text> [in Ukrainian].

17. Stratehiia informatsiinoi bezpeky [Information security strategy]: Zatv. Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 28.12.2021 № 685/2021 “Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 15 zhovtnia 2021 roku “Pro Stratehiiu informatsiinoi bezpeky”. *Ofitsiyni visnyk Prezydenta Ukrainy*: ofits. vyd. vid 05.01.2022. № 1. P. 52. Art. 31. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#Text> [in Ukrainian].

18. Hoffman, F.G. (2009). Hybrid warfare and challenges. Joint Force Quarterly, issue 52, 1st quarter Rr. 34–39. Retrieved from <http://smallwarsjournal.com/documents/jfqhoffman.pdf> [in English].

19. National Defense Strategy of the United States of America: Including the 2022 Nuclear Posture and the 2022 Missile Defence Review. Retrieved from <https://apps.dtic.mil/sti/trecms/pdf/AD1183539.pdf> [in English].

Serhii Dereviianko. Hybrid warfare: information and security dimension

The study of the information and security dimension is crucial for understanding the essence of the newest type of armed conflict – the hybrid war that the aggressor state, the Russian Federation, has been waging on Ukrainian territory since 2014, and therefore is relevant, scientifically and practically significant. The purpose of the article is to study the information component of hybrid wars in the context of Russia's armed aggression against Ukraine. The author analyzes approaches to understanding the essence of hybrid warfare as a political and legal phenomenon and Russia's full-scale invasion of Ukraine as a war. The author emphasizes the information component of the war as one of its key elements in order to influence the consciousness of Ukrainian citizens and the world community. To understand it, the author uses classical philosophical, general scientific and special political science methods, which made it possible to formulate a definition of the phenomenon under study and characterize its components. The comparative legal method was widely used, which made it possible to highlight the peculiarities of the formation of the State information policy, its security components, and to outline the prospects for their updating. Based on the analysis of legal acts, the author reveals the fundamental provision of the Constitution of Ukraine, according to which the protection of sovereignty and territorial integrity of Ukraine, ensuring its economic and information security are the most important functions of the State and the business of the entire Ukrainian people. In the context of the goals and course of the hybrid war, the author analyzes the peculiarities of citizens' exercise of the constitutional right to information, the mechanism of its provision and protection. The author expresses views

on the legal grounds and political expediency of updating the legal regulation of the information and security policy of the State. The author emphasizes the need to conduct extensive analytical research with a view to comprehensively studying the state of the state policy in the information sphere with a view to preventing and counteracting security threats, involving civil society institutions and the expert community in the development of optimal and effective political decisions, and the expediency of critical borrowing of the experience of foreign countries, primarily the European Union Member States.

Thus, the information war that is being intensively waged by Russia against Ukraine, along with full-scale armed aggression, is a key component of hybrid warfare, a significant threat to the national security of the state, its sovereignty and territorial integrity.

Key words: *think tanks, hybrid warfare, information security, information warfare, information space, information and security policy, European integration, media, national security, political expertise.*

Відомості про автора:

Сергій Дерев'яно – доктор політичних наук, професор,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника.